Tekst Od
Beeld Hilbert Krane

Openbaarheid is meer dan documenten online zetten

Van links naar rechts: informatiecommissaris Sofie Bustraan, projectmedewerker Open.Amsterdam Sibrand de Boer, researcher/designer Openbaarheidscentrum Sam Smits, assistent-projectmanager Denise Peroti, medewerker Openbaarheidscentrum Tessel Hillenius, hoofd toegankelijkheid en digitale innovatie Marc Holtman en projectleider openbaarheidscentrum en Open.Amsterdam Jaike Rothengatter

Via Open.Amsterdam zijn inmiddels meer dan 140.000 documenten met overheidsinformatie toegankelijk. Het platform is de plek waar de gemeente Amsterdam haar openbare informatie publiceert en maakt deel uit van het openbaarheidscentrum (zie p. 21). In 2023 won de gemeente Amsterdam met Open. Amsterdam de Transparantieprijs en in 2024 werd Open.Amsterdam genomineerd voor de Od Kwaliteitsawards.

‘ALLE INFORMATIE DIE VALT ONDER DE VERPLICHTE INFORMATIECATEGORIEËN VAN DE WOO IS VIA OPEN.AMSTERDAM TE VINDEN’

Voor de gemeente Amsterdam betekent het uitvoeren van de Wet open overheid (Woo) meer dan voldoen aan wettelijke verplichtingen. Door alleen het uitvoeren van de wet naar de letter, worden de doelen van de wet niet gerealiseerd. En alleen documenten online zetten is niet voldoende. Het gaat ook om context, begrijpelijkheid en ondersteuning. Het openbaarheidscentrum handelt in de geest van de Woo en helpt burgers bij het zoeken, vinden, begrijpen en gebruiken van overheidsinformatie. Hoewel Open.Amsterdam er onderdeel van uitmaakt, is de opgave van het openbaarheidscentrum groter. Amsterdammers kunnen er zowel fysiek als online terecht met hun informatievragen. Niet alleen om documenten te vinden, maar ook om uitleg te krijgen over wat deze informatie betekent en hoe deze kan worden gebruikt. Daarnaast is het de plek voor dialoog over de open overheid, de plek voor kennisontwikkeling en kennisdeling, de plek om samen met gebruikers te ontwerpen, en is er ruimte voor tegenspraak.

Van archief naar nutsvoorziening

Het openbaarheidscentrum is onderdeel van het Stadsarchief Amsterdam. Dat past bij de veranderende rol van het archief. Het Stadsarchief is niet langer alleen de plek waar informatie van de geschiedenis van de stad wordt bewaard, maar ontwikkelt zich tot een voorziening die ook actuele overheidsinformatie toegankelijk maakt voor iedereen.
Open.Amsterdam maakt gebruik van dezelfde techniek als archief.amsterdam, waar Amsterdammers de geschiedenis van de stad kunnen raadplegen. Beide platforms maken gebruik van het eDepot. Hierdoor kan informatie uit het verleden en het heden duurzaam digitaal worden bewaard en toegankelijk worden gemaakt.
Met de expertise van het Stadsarchief wordt informatie uit verschillende tijdlagen met elkaar verbonden. De kennis van het verleden verrijkt de kennis van het heden. Het Stadsarchief ontwikkelt zich daarmee tot een nutsvoorziening die het algemeen belang dient, duurzame toegankelijkheid borgt en kwalitatief hoogwaardige informatiedienstverlening levert.

Van Woo-verzoeken naar thematische openheid

Open.Amsterdam bestaat inmiddels vier jaar. Het platform is gestart vanuit de wens om alle afgehandelde Wob- en later Woo-verzoeken openbaar te maken.
Met de invoering van de Woo is Open.Amsterdam uitgegroeid tot het platform voor alle informatie die de gemeente verplicht openbaar maakt.
Alle informatie die valt onder de verplichte informatiecategorieën van de Woo is via Open.Amsterdam te vinden. Tegelijkertijd wordt Open.Amsterdam verder ontwikkeld en continu aangevuld. Wanneer bekend is dat er veel vraag is naar informatie over een bepaald thema, wordt geprobeerd de bijbehorende documenten sneller openbaar te maken en te voorzien van context.

Ervaring opdoen en erkenning

Het openbaarheidscentrum heeft veel ervaring opgedaan met wat er komt kijken bij het openbaar maken van informatie. Die praktijkervaring bleef niet onopgemerkt. De gemeente Amsterdam en haar Openbaarheidscentrum werden genomineerd voor de Od Kwaliteitsawards 2024, als erkenning voor de manier waarop openheid, context en dienstverlening met elkaar worden verbonden.
Deze nominatie viel samen met een nieuwe ontwikkelfase, waarin de aandacht verschuift van het opzetten van voorzieningen naar het verbeteren en uitbreiden ervan.

Doorontwikkelen samen met gebruikers

Er wordt gewerkt aan verbetering van het ontwerp, de zoekfunctie en het makkelijker aanleveren van documenten, zodat nieuwe gemeenteonderdelen die actief informatie willen publiceren beter kunnen worden ondersteund en informatie makkelijker en sneller vindbaar wordt.
Dat gebeurt niet alleen binnen de organisatie. Er heeft bijvoorbeeld een gebruikersonderzoek plaatsgevonden, maar ook nu kan iedereen meedenken over de verdere ontwikkeling. Er is een community ingericht met een online forum. Via deze community kunnen gebruikers meedenken, ideeën aandragen en feedback geven. Zo wordt open overheid samen met gebruikers verder vormgegeven.

Openbaarheid als dienstverlening

De manier waarop de gemeente Amsterdam werkt aan open overheid laat zien dat openbaarheid wordt benaderd als dienstverlening. Niet alleen door informatie

‘MET HET OPENBAARHEIDSCENTRUM EN OPEN.AMSTERDAM WORDEN TECHNIEK, ARCHIEFKENNIS EN DIENSTVERLENING MET ELKAAR VERBONDEN’

beschikbaar te stellen, maar door deze ook toegankelijk, begrijpelijk en bruikbaar te maken.
Met het openbaarheidscentrum en Open.Amsterdam worden techniek, archiefkennis en dienstverlening met elkaar verbonden. Daarmee ontstaat een voorziening waarin openheid wordt georganiseerd en toegelicht, en samen met de stad verder wordt ontwikkeld.

Openbaarheidscentrum Amsterdam

Open overheid is meer dan het publiceren van documenten. Het gaat over toegankelijkheid, context en de vraag of mensen informatie ook daadwerkelijk kunnen gebruiken. Vanuit die gedachte bouwt de gemeente Amsterdam aan een openbaarheidscentrum: een plek waar openbaarheid wordt benaderd als recht van de Amsterdammers en publieke dienstverlening. Die aanpak leverde in 2025 de Transparantieprijs op.

Amsterdam won de prijs omdat zij meer doet dan documenten openbaar maken. Ze slaat een brug tussen de gemeente en de Amsterdammers die willen meedoen en meedenken. De verandering begint bij anders en breder kijken naar wat openbaarheid is en zou moeten zijn. Daarvoor is in het Stadsarchief bijvoorbeeld een loket geopend waar Amsterdammers terechtkunnen met vragen. Ook vindt daar elke eerste woensdag van de maand het inloopspreekuur plaats om in gesprek te gaan met de informatiecommissaris van de Gemeente Amsterdam. Het Stadsarchief is daarmee – en met andere initiatieven die daar in de toekomst plaatsvinden – niet meer alleen de plek voor de geschiedenis van de stad, maar ook de plek voor de open overheid.

Een plek die er eerder niet was

Openbaarheid is voor mensen nog een abstract of ver-van-mijn-bedonderwerp. Dat geldt niet alleen voor Amsterdammers, maar ook voor ambtenaren. Daarom organiseert het openbaarheidscentrum initiatieven voor zowel Amsterdammers als voor de eigen organisatie. Om ze dichter bij elkaar te brengen, het begrip over en weer te vergroten en duidelijk te maken dat iedereen een rol heeft. Ook Amsterdammers.
De belangrijkste ontwikkeling is dat er nu daadwerkelijk een openbaarheidscentrum is. Dat was er eerst niet en bestaat nu wel: een plek, fysiek en online, waar Amsterdammers terechtkunnen voor informatie, met vragen of om in gesprek te gaan. Het fundament is daarmee gelegd. En dat fundament biedt ruimte om verder op te bouwen.

Leren van anderen

Vanuit het openbaarheidscentrum worden verschillende initiatieven georganiseerd die helpen in de opgave van een open overheid. Dat zijn initiatieven die gericht zijn op het leren van anderen door in gesprek te gaan met elkaar. Zo worden bijvoorbeeld gesprekken gevoerd met Woo-verzoekers. Dat blijken vaak goed geïnformeerde en betrokken burgers te zijn. Deze gesprekken zijn leerzaam en inspirerend. Ook worden dialogen georganiseerd met Amsterdammers en met ambtenaren in alle lagen van de organisatie, over wat een open overheid voor hen betekent en zou moeten zijn. Die dragen bij aan een visie op openbaarheid die in 2026 aan de gemeenteraad wordt voorgelegd. De visie gaat over de waarde van openheid in een democratie en over de betekenis ervan voor Amsterdammers en voor ambtenaren. En een mbo-denktank dacht mee over hoe men beter kan aansluiten bij de leefwereld van jongeren.
Het zijn ook initiatieven die bijdragen aan bekendheid en begrip. Niet alleen voor Amsterdammers, ook voor ambtenaren. Zo vond vorig jaar bijvoorbeeld een groot evenement plaats in het teken van Woovember. Zes dagen lang werden initiatieven georganiseerd voor verschillende doelgroepen om met elkaar in gesprek te gaan en van elkaar te leren over open overheid. Thema's als digitale ethiek, mediawijsheid, *fake news* en authenticiteit stonden daarbij centraal.

Openbaarheidscentrum in 2026

In 2026 komt er een nieuwe versie van Open.Amsterdam (zie ook p. 18), waarin documenten beter vindbaar zijn. Er wordt gewerkt aan toegankelijkheid, duurzame digitale beschikbaarheid, metadata, context en nieuwe technische mogelijkheden, waaronder onderzoek naar AI en *large language models*.
Daarnaast wordt gewerkt aan de borging en uitbreiding van het openbaarheidscentrum als onderdeel van het Stadsarchief Amsterdam. Communicatie in 2026 richt zich nadrukkelijker op Amsterdammers, onder meer met een eenmalig magazine, Woo-video's, evenementen en een tentoonstelling. En binnen de organisatie wordt gewerkt aan actieve openbaarheid. Onder andere met workshops, het openbaarheidscanvas en lunchlezingen. Ook worden partnerschappen in de stad verkend, zoals met de Openbare Bibliotheek Amsterdam (OBA) en de buurthuizen. En *last but not least*: in 2026 wordt ook de Amsterdamse visie op openbaarheid voorgelegd aan de gemeenteraad.